

VRAAGGESPREK MET GEDEPUTEERDE T. E. WILLEMS

Drenthe verbindt architectonisch erfgoed met nieuwe schoonheid

EVERHARD JANS

Naast de ingang van het zakelijke, strakke provinciehuis in Assen liggen enkele grote zwerfkeien in een verdiept perkje. Ze herinneren aan de roemrijke periode van de hunebedbouwers, die Drenthe internationaal in de belangstelling hebben gebracht.

Na 1945 is in de 'Olde Landschap' een geslaagde samenwerking tot stand gekomen tussen vele organisaties op cultureel en historisch gebied, gedragen door de geestdrift van het 'Drents Genootschap'. De naam van wetenschapper en regionalist prof. dr. H. J. Prakke – o.m. hoogleraar in Münster – dient hier met ere genoemd te worden.

Vanuit de groeiende waardering voor het Drentse erfgoed kon een omvangrijke restauratieactiviteit gestalte krijgen, die leidde tot een eigen Provinciaal Bureau Monumentenzorg te Assen.

Een tocht langs de oude Hondsrugdorpen leert, dat er veel gebeurd is – maar steeds op beheerste wijze – voor de instandhouding van de oudere bouwkunst ter plaatse.

Gedeputeerde *Tale Egbert Willems*, een in 1926 te Roden geboren Drent, kwam al vroeg in de landbouwkundige sector terecht, en belandde reeds als 30-jarige in het bestuur van de grondkamer.

Willems is inmiddels 13 jaar gedeputeerde voor de VVD in het Provinciehuis te Assen en beheert onder meer de portefeuille stads- en dorpsvernieuwing en monumentenzorg. Hij wordt hierin geruggesteund door stede- bouwkundige *W. F. Postma*, die als zodanig zitting heeft in de Provinciale Commissie Drenthe van de Bond Heemschut.

Wat betreft de stads- en dorpsvernieuwing is Meppel een goed voorbeeld van de symbiose oud-nieuw.

HET WONDER VAN MEPPEL

Het is geen 'beschermd stadsgezicht'. In het blad *Gemeentewerken* van mei 1986 wordt dan ook gesproken over 'het wonder van Meppel'. In dit Drentse Amsterdam, niet al te ver van de Zuiderzee, zijn karakteristieke burgerhuizen uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw bewaard gebleven.

Het stede- bouwkundig bureau *Vijn* uit Oenkerk ging vanaf 1980 aan het werk met het opstellen van een structuurplan voor de binnenstad. Er kwam een beleidsplan stadsvernieuwing tot stand, waaraan door het Heidemij Adviesbureau een financiële omslagnota werd toegevoegd.

Een heel duidelijk beeld van het nagestreefde stede- bouwkundige ideaal is visueel neergelegd in het boekje 'Open water in Meppel' dat in 1980 door de PPD van Drenthe werd uitgegeven (teksten: *H. J. Feenstra*, illustraties: *P. C. Groen*). In genoemd jaar vertrok burgemeester *Mr. Eijsing*, die nog geloofde

Gedeputeerde voor de VVD bij de Provinciale Drentse Staten *T. E. Willems* (Fotodienst provincie Drenthe)

in kaalslag en het doorbreken van historische structuren door niets ontziende wegen en kanalen.

Er werd zelfs een eigen politieke partij opgericht, die zich inzette voor het behoud en de behoedzame vernieuwing van Meppel. De NOS besteedde er indertijd aandacht aan in haar populaire TV-rubriek 'Van Gewest tot Gewest', met spandoeken en al.

NIEUWE SCHOONHEID

De interesse voor de gebouwde omgeving leidde gelukkig ook in Meppel tot een mentaliteitsverandering.

De cultuurpessimistische houding, dat alleen architectuur uit het verleden waardevol zou zijn, is oudere heemschutters niet vreemd. Toch zijn er ook nu goede architecten, die qua schaal en vormgeving in Meppel nieuwe schoonheid gerealiseerd hebben. Belangrijk was het in werking treden, per 1 januari 1985, van de Wet stads- en dorpsvernieuwing.

De middelen van het provinciale fonds stegen van 6,4 miljoen in 1985 tot 7,5 miljoen in 1987.

Uit de zogenaamde 'knelpuntenpot' werd in Ruinen aan het dorpsvernieuwingplan Pesse f 550.000.– toegekend. Dat het milieu de provincie zeer ter harte gaat, blijkt uit de sanering van een milieuhinderlijk bedrijf te Zuidwolde (bijdrage: f 200.000.–)

In de bestuurlijke sector is het verbouwen van een karakteristieke boerderij te Havelte interessant, (Boskampsbrugweg 2) tot gemeentehuis à raison van f 321.500.–.

Uit het 'stimuleringsfonds stads- en dorpsvernieuwing' (na het in werking treden van de betreffende wet) heeft de Provincie Drenthe uit eigen middelen 3,2 miljoen gulden ter beschikking gesteld voor stads- en dorpsvernieuwingplannen, waarvan tussen 1983 en 1987 f 708.000.– gebruikt is voor de instandhouding van karakteristieke boerderijen in heel Drenthe. Helaas vielen de bedragen uit het Integraal Structuur Plan Noorden des Lands (ISP) in 1986 weg. In 1985 bedroeg dit geldbedrag in Meppel nog: f 1237.550.–

De streekplannen in Drenthe zijn belangrijk voor het behoud van het karakter van de karakteristieke dorpsvormen. Hoogbouw is hier praktisch verboden – gelukkig! Stede- bouwkundige *Postma* vindt, dat je met de beschermde stads- en dorpsgezichten niet veel opschiet. Beter is de sinds 1980 ook wettelijk verankerde schakel tussen de stads- en dorpsvernieuwing.

BOERDERIJEN

Natuurlijk, zo zegt gedeputeerde *Willems*, is er in Drenthe ook de problematiek van de functionaliteit van de agrarische gebouwen. Ook hier: productieoverschotten. De periode van de chirurg of hoge ambtenaar, die zich op het opknappen en restaureren van zijn oude woonboerderij concentreerde (zeventiger jaren) is voorbij. Tien à twaalf Drentse hoeven zijn onlangs nog onderzocht op de haalbaarheid van renoveren en restaureren. Het Provinciaal Bestuur van Drenthe onderzoekt de bewoningsmogelijkheden, waarbij medewerkers van *Willems* zelfs in 'acquirerende' zin bezig zijn, door bezitters onder meer te helpen met subsidies, e.d. De subsidie van aankoop en restauratie van huize *Mensinghe* te Roden bedroeg f 700.000.–, waarvan de subsidiabele restauratiekosten f 208.702.– bedroegen.

De provincie Drenthe financierde tussen 1980 en 1987 voor een bedrag van f 1002.043.– aan het herstel van rieten daken, het Rijk: f 662.078.–

Tussen 1980 en 1987 betaalde het Provinciaal Bestuur f 1.573.817.– mee aan de res-

tauratie van woonhuismonumenten, kerken, torens, orgels en molens, het Rijk wat betreft monumenten en panden in beschermde dorpsgezichten: f 824.624.-.

De gevatte Drentse gedeputeerde legt – als intermezzo – nog even uit, hoe de Drentenaren indertijd de legendarische slag bij Ane (1227) tegen de bisschop van Utrecht gewonnen hebben. De hengst van de Utrechtse bisschop werd het moeras binnengelokt met behulp van een onweerstaanbare, tochtige merrie! 'Das ewig Weibliche' ging vooraf aan de victorie.

De fraai gerestaureerde boerennederzetting Orvelte, een toeristische trekpleister, wordt voor het merendeel gefinancierd door de provincie Drenthe. Willemse heeft ook veel contacten met het sociaal werkvoorzieningschap, zodat hij werkelozen aan een nieuwe, zinvolle baan – werkend voor Drenthe – kon helpen.

Gelukkig heeft, aldus gedeputeerde Willems, Drenthe weinig last van de milieubedervende aspecten van de bio-industrie. In Overijssel ligt dat anders.

Het aantal stallen met ligboxen heeft men in Drenthe onder controle.

Sterker dan in Groningen en Friesland heeft de woningbouw een speculatief karakter, af en toe wel eens een moeilijk afwegingsproces. Willems huldigt het goed-liberale standpunt van 'laissez faire, laissez aller', maar wil toch regulerend meedenken, om te veel ongewenste overloop van Groninger 'stad-ers' te voorkomen. Vaak zitten in de fraaie woonboerderijen 'groene weduwen', wier echtgenoot vaak veel te lang weg is, om zijn levensstandaard te kunnen ophouden.

De gedeputeerde 'in Drentse dienst' Tale Egbert Willems heeft een prachtig uitzicht op een olieverfschilderij van de kermis te Assen, door de Drentse schilder *Van Dulmen Krumpelman*. Al even bont zijn zijn dagelijkse ervaringen met architectuur, landbouw en landschap van Drenthe, en: met de Drentenaren zelf. Als 'Saksers' zijn we het gauw eens, en zijn lichtblauwe ogen stralen levenslust uit.

Het is een goede en dankbare zaak, de eigen cultuur van Drenthe in ere te houden.

Literatuur:

Open water in Meppel, Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Assen, januari 1980

J. Jans, L. de Jong en E. Jans, Langs oude Drentse boerderijen, Assen 1980

H. G. de Boer, J. de Haan, V. T. Koele, 'Meppel vol vaart', stad in vernieuwing, in: Gemeentewerken, mei 1986, 113-121

WIE WEET 'N OUD PANDJE?

Jong echtpaar ziet er een beetje tegenop nieuwbouw te gaan wonen vanwege hun met zorg vergaarde antieke spullen. Weet iemand voor hen een oud pandje, koetshuis, molenaarswoning o.i.d. Uiteraard is enig extra werk geen bezwaar. Men werkt in de Haarlemmermeer/Nieuw Vennep. Uw reactie kunt u sturen naar J.J. Mulder, Roggestraat 3, 7311 CA te Apeldoorn en/of tel. 055-220542.

Expositie 'Heemschut in Drenthe'

Vanaf 25 maart 1987, de dag waarop Heemschut het symposium 'Drenthe in verandering' organiseerde, is op verschillende plaatsen in Drenthe de tentoonstelling 'Heemschut in Drenthe' te zien. Een tentoonstelling waarmee de Provinciale Commissie Drenthe de doelstellingen van Heemschut wil illustreren. Om een indruk te geven van deze tentoonstelling volgt hier een kleine selectie.

De bekendste nederzettingen van Drenthe zijn de esdorpen. Ze zijn te herkennen aan de grote open ruimten, de brinken, waaraan schijnbaar ordeloos de boerderijen liggen. De brinken zijn vaak beplant met eiken. Aan de rand van het dorp liggen de essen, de akkers die door eeuwen van bemesting verhoogd in het landschap liggen. Soms zijn ze nog omzoomd door een houtwal. De brinken en omringende essen geven het esdorp haar typische ruime opzet en open structuur.

De boerderijen zijn altijd de dominerende bebouwing geweest. Vooral opvallend door hun grote rieten daken en hun lage gootlijn. Vanaf de 19de eeuw verliest Drenthe steeds meer haar agrarisch karakter. Tussen de boerderijen verschijnen 'burgerwoningen', afstekend tegen de bestaande vormenstructuur. Vooral na de tweede wereldoorlog is er driftig gebouwd. Meestal rijtjeshuizen, twee hoog met een flauw hellende kap. Het moderne boerenbedrijf wordt steeds moeilijker te handhaven in het dorp. De benodigde machines vragen te

veel ruimte en de grote ligboxenstallen vormen vaak een storend element. Veel boeren verkiezen een vestiging buiten het dorp. Vooral bij ruilverkavelingen zijn veel bedrijven verplaatst. Voor de oude, soms al eeuwen in gebruik zijnde boerderijen moet een nieuw gebruik gevonden worden.

De Drentse steden zijn niet aan de sloopwoede van de achter ons liggende decennia ontkomen. Met name in Assen en Meppel zijn grote delen van de oude binnenstad door toedoen van ambitieuze stadsbesturen met de grond gelijk gemaakt. In Assen is bijna een kwart van de binnenstad opgeofferd aan locaties van grootwinkelbedrijven als Hema en V&D. Delen van het Kanaal hadden gedempt moeten worden om een ringweg aan te leggen. Een plan dat uiteindelijk niet is doorgegaan. Maar met de demping was men al begonnen. Evenals in Meppel, waar een groot gedeelte van het grachtenstelsel verdwenen is.

De laatste jaren heeft men gelukkig meer oog gekregen voor het historische karakter van de steden. In Assen wordt een deel van de binnenstad aangewezen als beschermd stadsgezicht. In Meppel heeft men in 1980 onder de slogan 'Meppel vol vaart' een ambitieus stadsvernieuwingplan opgestart. De nog bestaande grachten worden gerestaureerd en de lege plekken in de binnenstad opnieuw ingevuld.

D. v. d. M.

De tentoonstelling 'Heemschut in Drenthe' is nog te zien in de gemeentehuizen van Assen (8-22 april) en Roden (22 april-5 mei).

Geslaagde stadsvernieuwing in Meppel (Fotodienst provincie Drenthe)

